

LA CIÈNCIA EN ELS ACTES DEL CÍRCOL LITERARI DE VICH 1860-1900

MIQUEL S. YLLA-CATALÀ I GENÍS
Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

Science in the acts of the Círcol Literari de Vich (1860-1900)

El Círcol Literari de Vich fou un moviment cultural d'arrel diversa que col·laborà activament a la normalització literària, musical i científica a la ciutat de Vic i a la difusió dels valors locals i aquells que aportava la Renaixença a Catalunya. El present estudi se centra, dins dels actes que organitzava el Círcol, en aquells que tenen relació amb la ciència, en un esforç per difondre les recerques científiques que influïren en l'època.

Paraules clau: Círcol Literari i Artístic, Vic, Catalunya, ciència, segle XIX.

The Círcol Literari i Artístic de Vich was a cultural movement that played an important role spreading cultural values like music, literature and science in Vic. At the same time, this cultural institution helped to spread the ideas of «Renaixença» in Vic and in Catalonia. This paper focuses on the scientific activity of the Círcol, showing scientific research at that time.

Keywords: Círcol Literari i Artístic, Vic, Catalonia, science, XIXth century.

La Renaixença a Catalunya fou un sentiment de consciència nacional generalitzat que esclatà de manera poderosa a la segona meitat del segle XIX. Si el punt de partença hom el situa en l'«Oda a la Pàtria» de Bonaventura Carles Aribau, no és menys cert que com una pedra que quan cau a la superfície de l'aigua provoca un gran nombre de cercles, la consciència de sentiments amb personalitat pròpia que s'havia anat preparant, en el silenci letàrgic d'una davallada cultural massa llarga, féu el seu efecte multicèntric predisposant els esperits cap a una nova situació, que Catalunya féu rebrotar de les seves profundes arrels humanístiques i retornà a respirar a ple pulmó com a protagonista singular en l'espai de la seva història.

És cert que el principal pol d'atracció d'aquest renaixement, carregat de sentiments romàntics, se centrà en la ciutat de Barcelona. Però cal de seguida afirmar que el moviment fou recolzat per la rebrotada artística, científica i literària que es donava en àrees perifèriques que sense deixar en cap moment de connectar amb el que ja aleshores es veia com el cap i casal, no deixava d'intercanviar experiències i d'aportar noves energies que convertien el moviment en un veritable ressorgiment i, el que és més important, en quelcom irreversible. Tanmateix, el camp que propiciava aquests canvis estava més assaonat en els àmbits del pensament, la llengua, la literatura i les activitats que podem dir-ne artístiques i humanístiques, que no

pas en tot el que avui entenem per avenç científic, i en ell la millora del que podríem entendre per ciència resultat de l'observació i de l'experimentació, en especial de les ciències aplicades com la medicina i tot l'àmbit de la salut, l'agricultura, la matemàtica, l'astronomia, la física i la química.

Sovint ens oblidem dels orígens i dels conceptes que ens aporten les paraules, del seu abast i significat i fins del seu contingut. Això també ens passa quan parlem en general de les ciències. El gran pas de gegant que moltes de les matèries científiques han fet en els darrers temps ens porten quasi a identificar-les sols en una part petita del que avui són, segurament aquella que en aquests moments té més importància, i oblidem el que foren en altre temps i, sobretot, les persones que van conrear-les a casa nostra i que contribuïren decididament en el seu avenç i difusió, i ningú no recorda els llocs, els veritables santuaris, on es feia possible la comunió d'idees que recolzava el progrés. Salvant distàncies, el Círcol Literari de Vich podem incloure'l com un d'aquests espais que ajudaren a escampar el coneixement i a contribuir en el bé comú.

Per apropar-nos al que en aquesta època podem considerar com a ciència és útil cercar ajuda en algunes definicions. Així, la química estudia les lleis i les diferents accions que els cossos purs experimenten quan es posen en contacte, donant com a resultat modificacions profundes i permanents en la seva naturalesa. Aquests canvis de composició els experimenten sota l'acció dels agents físics. Per la seva part, la física acull sols els fenòmens generals de la matèria, estudiant les propietats universals dels cossos sense tenir en compte la seva naturalesa. Tot amb tot, la química i la física són dues ciències veïnes amb relacions contínues i fins poden tenir branques comunes que s'arriben a confondre. Ambdues es recolzen en la matemàtica i la física, sobretot, té un paper important en l'astronomia. No oblidem tampoc, entre el que podem entendre com a ciències aplicades, la medicina i l'agricultura, dues activitats que són d'interès en aquesta aproximació a la realitat científica que es difonia en el Círcol Literari de Vich.

Comentem una etapa, la segona meitat del segle XIX, en la qual qualsevol aportació i difusió del saber era important per al progrés posterior. Les entitats com el Círcol Literari de Vich foren un espai físic, un santuari, on la ciència, dins les coordenades que oferien les possibilitats del moment, van fer-hi la seva petita aportació.

En un marc general, fent una aproximació, podem dir que aquests anys (1864-1900) van precedits de valuosos descobriments científics. És el temps en què en química es descobreixen molts elements purs i diferents de compostos, s'inicia la nomenclatura química, s'estableixen les primeres lleis, i la relació entre les ciències, la física i la química progressen moltes vegades amb l'ajuda de formulacions matemàtiques. Als països europeus la ciència, a l'abric del mètode experimental, féu un pas important per posar fonaments seriosos i comprovats, i tan sols esmentant el nom dels seus principals protagonistes, amb certesa mítics, com Lavoisier, Berthelot, Dalton, Proust, Avogadro, Berzelius, Faraday, Gay-Lussac..., s'estalvien els detalls de la seva contribució al desenvolupament científic. El panorama era un xic diferent a casa nostra. Aquests anys que precediren la Renaixença catalana coincideixen amb els primers anys de les acadèmies i escoles com l'Acadèmia

de Ciències i Arts de Barcelona (1784) i l'Academia Médico Práctica (1770), o l'Escola de Cirurgia (1794), entitats que en el Principat salvaren el període poc brillant des del punt de vista científic que va representar la Universitat de Cervera, amb estudis d'encuny clàssic on difícilment cabien els nous descobriments de les ciències aplicades com la física, la química, l'astronomia i fins la medicina. En elles destacaren alguns personatges amb estudis locals, estudis pioners com foren les topografies mèdiques que apareixen arreu del Principat i aporten dades i elements de reflexió i progrés a la ciència mèdica. Entre elles, i com a pioneres, trobem a casa nostra la Topografia mèdica de Taradell, de Joan Sastre i Puig (1790), i la Topografia mèdica de Vic, obra d'Antoni Millet i Santasusana (1798). Posteriorment la participació dels sanitaris dels pobles, en especial dels metges, a l'Academia Médico Práctica fou notable.

L'agricultura fou un altre dels espais que preocupà els homes de l'època. El conreu del camp seguí moltes fluctuacions i la gent a ciutat vivia pendent de la producció agrícola de la qual depenia la seva subsistència. Una subsistència restringida a la producció local, ja que les comunicacions eren dolentes i per tant les possibilitats d'intercanvi eren molt reduïdes. Tanmateix, a la segona meitat del segle XIX l'agricultura visqué una revifalla amb l'anomenada revolució agrícola i un augment de les terres de conreu, gràcies a lleis que propiciaven la llibertat de cultiu i el dret a disposar dels fruits. La selecció de llavors, l'ús d'adobs químics i l'augment dels rendiments ajudaren en aquest progrés que s'explica amb un aprofitament dels avenços científics. Entre les associacions que destaquen podem parlar de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, amb arrels a Vic a través del Círcol Literari.

Sense descartar altres aportacions puntuals de persones concretes o d'entitats que a la ciutat precediren la fundació del Círcol, o també d'associacions que visqueren a l'escalf de l'ambient d'eufòria que donava el retrobament cultural que es vivia, es pot afirmar que l'aportació vigatana a la Renaixença es covà i es concretà d'una manera tangible dins la institució del Círcol Literari. L'entitat nasqué l'any 1860 i, segons ens remarquen els seus estatuts, era exclusivament científica i literària i els seus socis es proposaven augmentar els seus coneixements amb els mitjans de la lectura i la conversa. No permetia el joc ni altres diversions privades o públiques. Tampoc no permetia discutir sobre temes polítics ni religiosos ni tractar de coses o objectes que desdiguessin de la bona educació. Podríem preguntar-nos com encaixarien en la societat actual, amb els seus mitjans de difusió i oci, aquestes limitacions, però no hi ha el més petit dubte que fa un segle i mig foren profitoses per construir un entorn que permetia acostar a la ciència i a la cultura i fruit-ne.

El Círcol aplegà persones molt diverses que compartien les seves preocupacions: hi havia hisendats, i homes de lletra i de carrera, com juristes i professionals del dret, metges, farmacèutics, artistes, menestrals, industrials, comerciants, pagesos i eclesiàstics. La compenetració unísona d'aquesta diversitat va refondre els ideals de tots en una aspiració de conjunt que va donar resultats transcendentals a la ciutat i de retop a tot Catalunya. Fou, com ens diu Eduard Junyent, «l'esforç de dues generacions perfectament soldades que s'encaminaren cap a uns ideals de superació per damunt de l'egoisme i de la rutina, per sobre dels afans individuals,

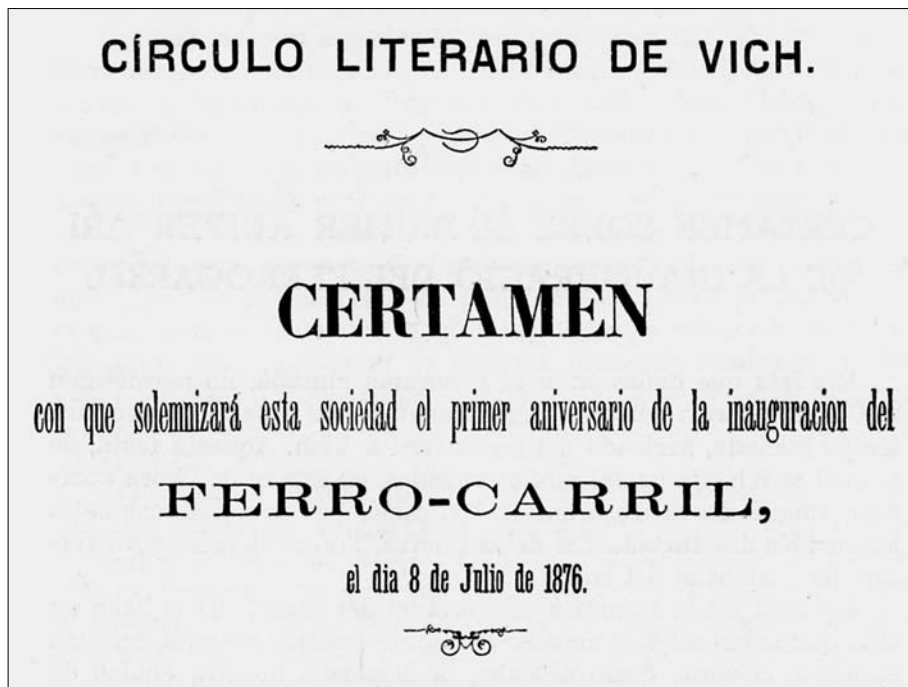
completament enfora de la roentor de les passions polítiques que enverinaren la seva època. Esforç col·lectiu, arrelat en un civisme sòlid, que n'agermanà les valors i en ponderà les vivències per a llançar-se amb ardidesa cap a noves empreses constructives en les formes de l'esperit i de la cultura».

Avui ens costa adonar-nos de la dimensió i importància que va tenir el Círcol en la promoció de la cultura ciutadana. Pot donar-nos-en una pista el nombre de periòdics i revistes que regularment es rebien a la seva biblioteca i que en primera instància alimentaven la cultura dels seus socis i de retop la seva conversa, pràctica habitual i fins estatutària dels associats. No oblidem que el Círcol Literari va tenir el seu origen en una de les tertúlies literàries que hi havia a la ciutat, i veia en el diàleg i en l'intercanvi d'idees el punt més alt de la seva creativitat. Els periòdics i revistes esmentats eren tots els que es publicaven a la ciutat, que en aquells temps eren vuit; de Barcelona arribaven quaranta publicacions; de Madrid, quaranta-quatre; de la resta del país, incloent-hi Catalunya, quaranta-cinc, i de terres de l'estranger, deu.

Certament, el Círcol tenia com a activitat preferent la difusió cultural en l'àmbit literari, tant poètic com narratiu, i musical; amb aquest contingut s'omplien la majoria de les seves sessions. Però els seus socis, com hem vist de procedència molt diversa, tenien la necessitat de comunicar i compartir els coneixements que adquirien en la pràctica de les seves dedicacions professionals i de seguida trobem temes legals, jurídics, artístics, històrics, eclesiàstics i molt sovint agronòmics, car no podem oblidar que el component d'hisendats i de pagesos d'un cert nivell quasi podem dir que era majoritari. I a més, com hem vist, en els seus estatuts el Círcol ja es definia com una societat exclusivament científica i literària, i com podeu suposar el component científic i els avenços tècnics no podien faltar-hi.

És en aquest espai on cal incloure l'activitat de caràcter científic que va presidir algunes de les seves conferències i sessions, amb un contingut que avalaven el nombre de professionals metges, farmacèutics, enginyers i d'altres dedicacions científiques que trobem entre els seus membres més destacats, i on cal afegir el component de valor humanístic de totes aquestes persones, en les quals l'activitat literària, i moltes vegades la poètica, no era gens menyspreable.

Té, doncs, un marcat interès extreure de les sessions del Círcol el contingut d'aquest component científic i destacar-ne, amb una curta biografia, alguns dels seus protagonistes. El segle xx ens ha donat una dimensió del progrés científic d'una magnitud tan considerable que es fa difícil establir comparances quantitatives i qualitatives amb els segles anteriors, en especial amb el segle XIX. Amb tot, cada segle és una conseqüència de l'avenç aconseguit anteriorment i avui podem afirmar que res no s'hauria aconseguit en l'espai de les ciències sense el capgirell que es produí en segles anteriors, i més marcadament en la segona meitat del segle XIX. Si abans ens hem aturat lleugerament en els camps físic i químic, en el camp sanitari la importància de personatges que assoliren els èxits en la lluita contra el dolor i la malaltia, com Jenner, Pasteur, Kock, Lister, Erlich, Cajal, per esmentar sols els protagonistes dels descobriments més espectaculars en la medicina, estalvien molts comentaris. El mateix podem dir dels avenços de la química i la farmacologia amb Settuerner i la morfina, Pelletier i la quinina, Koller i la cocaï-

Anunci de la celebració del primer aniversari de l'arribada del ferrocarril a Vic.

na, Fischer i els barbitúrics, Kolbe i l'aspirina. Ells trobaven explicacions al poder màgic de determinades drogues i descobrien el poder amagat en molts compostos químics obtinguts per síntesi.

De tot això se'n feu ressò en les sessions del Círcol que detallem en l'etapa que es pot considerar de més activitat, entre els anys 1860 i 1900, car després sols podem parlar d'actes residuals, ja que el protagonisme cultural ciutadà passà a una altra entitat, Catalunya Vella.

En l'àmbit científic destaquen alguns aspectes concrets que tingueren una àmplia significació social: l'agricultura, la mineria, les fonts d'energia, la higiene i les malalties infeccioses, amb unes destacades variants que després analitzarem. Com a protagonistes volem destacar les nissagues vigatanes de metges com els Salarich, els Campà, els Bayés i els Terricabres, i de farmacèutics com els Genís, els Benessat, els Vilaplana, els Giró, els Bach i els Arumí, sense oblidar en la part científica enginyers com Marian Capdevila, Eusebi Molera, Marian Riera i Joaquim Espona i de Nuix, i el conreu de la biologia i la botànica per part dels Masferrer i els Vilarrubia, cognom que amb aquesta dedicació s'estirarà fins al segle XX.

Les intervencions que són d'interès de destacar en l'àmbit científic, segons els termes amb els quals els condicionaments de l'època ens l'han fet definir, foren:

Relación de los depósitos naturales de carbón piedra con el estado físico del globo terráqueo en sus primeras edades. Agustí Canalda (15-05-1861).

El mejor modo de alargar la vida consiste en no acortarla. Climent Campà i Cardona (31-10-1861).

Beneficios que reportan a la medicina y a la humanidad la fácil comunicación de unos pueblos con otros por medio de ferrocarriles. Salvi Almató (02-02-1862).

Consideraciones cosmológicas sobre los terremotos de Mendoza y torre del Greco. Agustí Canalda (16-03-1862).

Deontología médica. Francesc de P. Campà i Porta (31-10-1862).

La dirección de las pasiones del niño debe ser la primera base de la educación. Climent Campà i Cardona (30-10-1862).

Investigaciones sobre los restos humanos y su procedencia encontrados en la puerta de los Capuchinos. Joaquim Salarich i Verdaguer (15-01-1863).

Necesidad de armonía entre los adelantos físicos y los actos morales tomando estos por base la religión. Joaquim Capdevila i Lleona (04-02-1863).

Adelantos de la química orgánica en el conocimiento de la nutrición. Francesc de P. Benesat (11-04-1864).

Necesidad de unir el estudio de la ciencia al de la meditación. Vicenç Sitjar (30-05-1864).

Utilidad higiénica de la gimnasia. Salvi Almató i Ribera (30-05-1864).

Higiene municipal. Joaquim Salarich i Verdaguer (31-12-1864).

Necesidad de la Higiene pública. Pau Anglada (31-03-1865).

Maravillas de la naturaleza. Salvi Almató i Ribera (25-06-1865).

Apuntes y consideraciones acerca del cólera morbo epidémico. Joaquim Salarich i Verdaguer (06-10-1865).

Descripción de las salinas de Cardona. Francesc Camprodon (10-12-1865).

Estudios agrícolas del Llano de Vic. Gregori Artitzà (09-05-1866).

Necesidad de la reforma del sistema de cultivo español. Gregori Artitzà (12-08-1866).

Consideraciones sobre el arte de la relojería. Isidre Castells (13-11-1867).

Antigüedad de la tierra. Lluís d'Argila (21-02-1868).

Cultivo más apropiado a nuestro llano. Lluís d'Argila (09-05-1868).

Costumbres de abonar las tierras des de la antigüedad. Domènec de Beltran i Puig (21-05-1870).

El darrer estatge del Círcol al carrer de Sant Hipòlit.

Conferencia agrícola. Domènec de Beltran i Puig. Va fer sis conferències els dies 29 de maig, 6 de juny, 12 de juny, 19 de juny i 26 de juny de 1870.

Teoría del calor. Joaquim d'Espona (21-10-1870).

Una mejora para Vich o sea el mejor sistema de letrinas. Josep Salarich i Giménez (21-10-1870).

Epidemia de Barcelona. Martí Genís i Aguilar (6-12-1870).

El medicato español salvo contadas excepciones es eminentemente católico. Josep Salarich i Giménez (30-12-1870).

Enfermedades del cuerpo social. Joaquim Salarich i Verdaguer (16-02-1873).

Teorías de la Química moderna. Ramon Masferrer (21-07-1873, 30-08-1873 i 13-09-1873).

Enfermedades sociales. Joaquim Salarich i Verdaguer (28-03-1876).

Unidad de las fuerzas físicas. Ramon Masferrer (4-05-1876).

Plantas carnívoras. Ramon Masferrer (02-10-1876).

Cicle de conferències agrícoles. En el qual van intervenir: Martí Genís i Aguilar (19-10-1876), Josep Masferrer (22-10-1876), Josep Serra i Campdelacreu (03-10-1876 i 05-10-1876), Ramon Masferrer (12-11-1876), Joaquim Salarich (19-11-1876), Josep Font i Mancharell (26-10-1876), Francesc Xavier Calderó (10-12-1876), Josep Salarich (31-12-1876), Francesc de P. Masferrer (07-01-1877), Marian Callís (14-01-1877), Josep Salarich (28-01-1877), Marian Callís (04-02-1877) i Francesc Masferrer (11-02-1877).

El cometa del dia 11. Martí Genís i Aguilar (10-01-1877).

Higiene de la primera infancia. Josep Salarich i Giménez (9-02-1877).

Ideas astronómicas. Agustí Nofraries (11-08-1877).

Necesidad de algunas mejoras que deben introducirse en las líneas férreas bajo el punto de vista higiénico. Josep Salarich i Jiménez (2-10-1877).

Origen e historia del fonógrafo. Marian de Riera (02-01-1879).

El pauperismo y la limosna. Joaquim Salarich i Verdaguer (23-08-1879).

Higiene municipal. Propagación de las enfermedades tifoideas. Josep Salarich i Jiménez (3-12-1880).

Les vinyes a la plana de Vich. Josep Serra i Campdelacreu (15-12-1881).

Josep Giró i Torà. Su vida pública. Martí Genís i Aguilar (23-02-1882). Necrològica.

Calendari Mexicà o pedra solar. Eusebi Molera (10-07-1884).

Sessió dedicada a la memòria de Joaquim Salarich i Verdaguer (4-03-1885). Hi intervingueren Josep Serra i Campdelacreu, Martí Genís i Aguilar i Lluís B. Nadal.

- Lluvia de estrellas.* Joaquim d'Abadal (28-11-1885).
- Historia de las doctrinas agrícolas: La observación y la experiencia en agricultura. Estaciones agrónomas y laboratorios agrícolas.* Marian Capdevila i Pujol (30-10-1886).
- Influencia ejercida por la meteorología moderna sobre los actuales progresos de la agricultura.* Marian Capdevila i Pujol (23-01-1887).
- Nostres Aborígens.* Joaquim Salarich i Verdaguer (18-12-1888 i 22-12-1888) treball inèdit.
- Fundació de la Càmera Agrícola de Vic (02-12-1890).
- Superioridad bajo el punto de vista higiénico y económico de la vida del campo.* Candi Bayés i Coch (23-03-1891).
- Causas actuales de la crisis agrícola.* Josep Fatjó i Vilas (07-05-1893).
- Utilidad y necesidad de los empedrados bajo el punto de vista higiénico-económicos y de ornato público.* Josep Salarich i Giménez (14-05-1893).
- Federació dels gremis agrícoles de Catalunya.* Manuel Mir i Navarro (25-06-1893).
- Nutrición de las plantas, abonos químicos y primeras materias según los últimos trabajos de las estaciones agronómicas.* Marian Capdevila i Pujol (30-09-1895).
- Contrariedades que experimenta en este país la agricultura.* Hermenegild Gorria (06-07-1897).
- Procedimientos que han de seguir los labradores para alcanzar beneficios con la cría de ganados.* Ignasi Girona (06-07-1897).
- Insalubridad de las poblaciones y medios de remediarla.* Candi Bayés Coch (18-02-1898).
- Falsificaciones de pan, vino y leche.* Carles Forcada Sors (28-03-1898).
- La electricidad aplicada a la industria.* Josep Pratdesaba i Portabella (22-08-1898).
- Química General. Experiments pràctics.* Josep Bayés i Coch i Carles Forcada i Sors (22-01-1899).
- De l'Alquímia a la Química.* Martí Genís i Aguilar (2-12-1899).
- Constitució de l'Associació Agrícola Ausetana.
- La inhumació i incineració dels cadàvers.* Josep M. Terricabres (18-01-1900).
- Medidas que deben adoptarse para preservar a esta ciudad de la fiebre tifoidea.* Josep Salarich i Giménez (25-11-1900).
- Modo de establecer en la comarca de Vich la cría de yeguas en beneficio de la agricultura.* J. de la Encina (04-05-1904).

El cultivo de cereales y patatas, uso de los abonos químicos o minerales y máquinas agrícolas. Isidor Aguiló (03-11-1905).

La tuberculosis pulmonar y su profilaxis. Eloi Fernández Valleja (1-03-1906).

La enfermedad y curación del mildiu de la patata. Jaume Novell i Comas (1910).

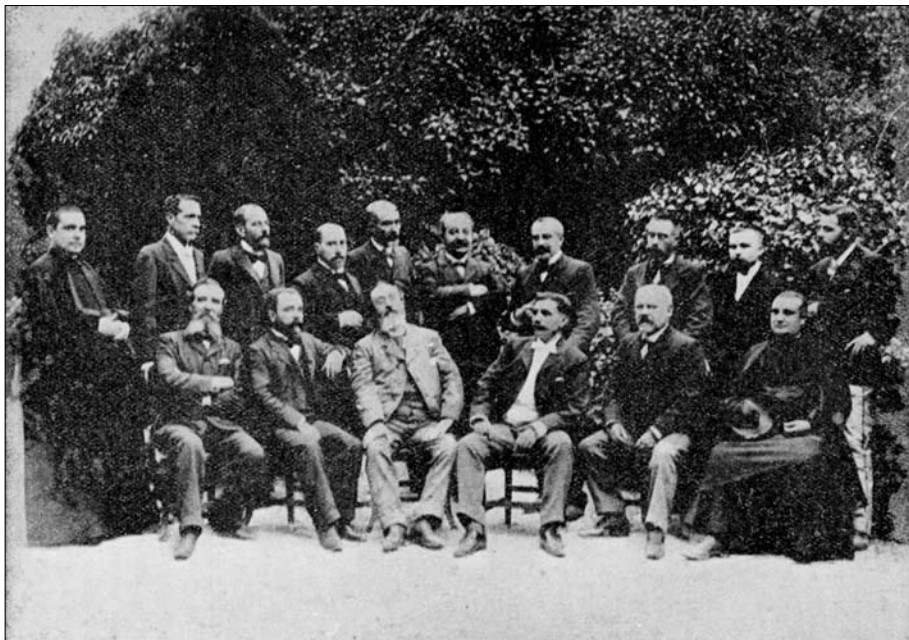
L'escola ménagère agrícola de Bouchont i utilitats que a la comarca de Vich podria reportar l'establiment d'una semblant. Lluís Arumí Blancafort (26-04-1913).

És important fer constar que el dia 26 de desembre de l'any 1915 s'estrenava la llum elèctrica en el saló del Círcol Literari. Per tant, totes les activitats ressenyades van fer-se amb uns mitjans molt diferents dels actuals.

Amb certesa, les intervencions, com ja s'esmenta en els seus enunciats, tenien un caràcter divulgatiu amb un auditori que no es distingia pels seus coneixements científics ni mèdics, que gairebé podien situar en l'òrbita del misteri i potser de la màgia. En canvi, podem destacar que era molt sensible a les millores urbanes que tenien una repercussió higiènica, consideració que fins abastava les noves formes de comunicació i desplaçament com el ferrocarril. També es pot destacar, observant els temes que es tractaven, l'evolució de les malalties infeccioses. Així, veiem que Joaquim Salarich parlava l'any 1864 del còlera morboepidèmic; Martí Genís i Aguilar, l'any 1870, de la febre groga a Barcelona; Josep Salarich, els anys 1880 i 1900, de les malalties tifoides, i ja l'any 1906, Eloi Fernández de la tuberculosi pulmonar i la seva profilaxi. Tot un seguiment cronològic de les preocupacions sanitàries de la població amb uns remeis mèdics, però també estructurals, que es materialitzaven amb la millora de les ciutats i del comportament de les persones. També podem apreciar com el tema agrícola en fou protagonista per defensar uns cultius més científics i augmentar el rendiment del camp.

De nou cal remarcar que els mateixos ponents intervenien sovint en altres temes, com les sessions dedicades a la commemoració balmesiana o a sant Miquel dels Sants, en els homenatges als premiats en els Jocs Florals de Barcelona, i d'una manera especial en les conferències de contingut agrícola, on, sense cap mena de dubte, traspuava la seva formació inicial, i les seves exposicions eren també una lliçó sanitària. Això sense esmentar el camp literari o poètic on ens pot servir d'exemple la poesia de Martí Genís «La promesa de l'apotecari», llegida en una sessió lírica i literària del 2 de febrer de l'any 1894.

Gràcies a la *Història del Círcol Literari de Vich*, de Miquel Salarich i Torrents, al llibre que vam publicar conjuntament, *Vigatans il·lustres*, a la *Gran Enciclopèdia Catalana* i amb l'ajuda de diccionaris biogràfics de diferents professions, podem adjuntar una breu biografia dels principals protagonistes d'aquests actes que hem definit com a científics, i on a més podrem apreciar l'amplitud de la seva obra i destacar, també, la seva producció literària i els seus coneixements humanístics, que sovint els convertien en personatges que avui qualificaríem d'irrepetibles per la seva basta cultura i per les seves qualitats humanes.

Grup de socis del Círcol Literari reunits al jardí de Casa Espona, amb motiu de l'estada a Vic de Don Eusebi Molera.

Mn. Gudiol, A. d'Espona, F. Rierola, M. Genís, J. Comella, J. Illa, F. Masferrer, Ll. Nadal, J. Vilaplana, R. Togores, J. Serdà, J. Salarich, J. Serra Campdelacreu, E. Molera, J. Viguier, P. Bofill, pvre. Any 1910.

Abadal i Calderó, Joaquim d'

Hisendat. Nascut a Vic el 1856 i mort a Barcelona el 1917. Fou president de la Federació Agrícola Balear i cap destacat de la Unió Agrària Espanyola. Fou president del Círcol (1894-1895), i membre de la Societat Arqueològica i de la Junta de Govern del Museu Episcopal. Al Círcol hi pronuncià conferències de tema agrari.

Almató i Ribera, Salvi

Metge homeòpata nascut a Sant Feliu Sasserra el 15 de març de 1827 i mort a Barcelona l'1 de març de 1889. Fill del també metge Salvi Almató i germà de sant Pere Almató. Exercí la seva professió a Vic i des de 1866 a Manresa i després a Barcelona. Fou el primer director de la Caixa d'Estalvis que s'establí a Vic. Publicà diverses obres de medicina, entre elles: *El cólera, su profilaxis y su tratamiento general y homeopático*. Fou soci d'honor i de mèrit de la Sociedad Hannemaniana de Madrid. Dirigí la revista *Los Archivos de la Medicina Homeopática*.

Artitza, Gregori

Professor i escriptor empordanès. Director de l'Escola Superior de Vic (1862-1869). Col·laborador d'*El Eco de la Montaña* i *El Ausonense*. Fou secretari de la comissió destinada a reunir objectes industrials de Vic per a l'Exposició Universal de París. Conferenciant al Círcol Literari.

Arumí i Blancafort, Lluís

Farmacèutic i escriptor, nat a Vic el 23 d'abril de 1863 i mort el 27 de juliol de 1943. Llicenciat en Farmàcia l'any 1881. Exercí de químic a la refinaria de Sant Lluís i des de 1903 fins a 1916 fou farmacèutic de la Garriga. És l'autor de *Futeses* (1910), *La masia* (1955) i una obra inèdita, *El poble que no és meu*. Fou vicepresident de la Cambra Agrícola i del Sindicat Agrícola de Vic.

Bach Alavall, Jacint

Farmacèutic, nat a Vic l'any 1868 i mort a Barcelona el 24 de juliol de 1928. Destacà en les sessions de música i cant. Fou un dels fundadors del Centre Excursionista de Vic.

Bayés i Fuster, Antoni

Metge nascut a Taradell l'any 1842 i mort a Vic el 28 d'abril de 1899. Exercí a Tona, on descobrí les aigües mineromedicinals, i després a Vic. Fou sots-delegat de Medicina del Districte. Facultatiu expert i home de caràcter. Fou alcalde de la ciutat de Vic. Publicà un estudi, *Aguas mineromedicinales salino-yodosulfuradas de San Andrés de Tona*, amb pròleg del Dr. Bartomeu Robert, avui reeditat.

Bayés i Coch, Candi

Nascut a Tona el 15 de novembre de 1867 i mort a Vic el 28 de novembre de 1955. Fill d'Antoni Bayés i Fuster. Estudià al Seminari de Vic i a la Universitat de Barcelona. Llicenciat en Medicina l'any 1889, exercí la professió a Vic. Exercí de metge a l'Hospital de la Santa Creu de Vic (1891) i en fou director des de 1930; metge director numerari del Cos de Banyes (1894), soci numerari de la Societat Espanyola d'Hydrologia Mèdica i corresponsal de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona (1932). La seva presència en les institucions vigatanes i en els actes ciutadans fou constant fins a la seva mort. Medalla d'Argent de la Ciutat de Vic (1948).

Bayés i Coch, Josep

Farmacèutic nascut a Vic. Tingué farmàcia al carrer de la Ramada. Després es traslladà a Barcelona on tingué la farmàcia Montserrat a la cantonada de la Rambla amb Portaferriassa. Actuà de conferenciant.

Beltran i Puig, Domènec de

Advocat, nascut a Vic l'any 1818. Fou president del Círcol de 1869 a 1871. Hi pronuncià conferències. Col·labora en el periòdic *El Montañés* i dirigí *El pueblo Vicense*.

Benesat i Folch, Francesc de P.

Natural de Sabadell, doctor en Farmàcia, president del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona (1876). Professor d'Agricultura de l'Institut de Reus. Publicà diversos treballs de física i química. Pronuncià una conferència sobre agricultura (11-04-1984).

Benessat i Soler, Francesc de P.

Farmacèutic nascut a Sabadell, es doctorà a Barcelona, fou president del Col·legi de Farmacèutics (1876) i de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Saragossa. Vicerector de l'Escola Industrial i Mercantil de Sabadell. Catedràtic d'Agricultura de l'Institut de Reus. Tenia ascendència familiar a Sant Julià de Vilatorrada.

Calderó i Vila, Francesc Xavier

Advocat i periodista. Nascut a Vic l'any 1832 i mort el 1908. Fou conseller municipal i diputat per Vic. Col·laborà en els diaris de l'època. Fundà i dirigí *El Eco de la Montaña*.

Callís i Collell, Marian

Mestre d'obres i agrimensor nascut a Vic l'any 1855 i mort el 1911. Destacà com a autor teatral i cultivà la poesia, especialment la satírica. Actuà com a conferenciant.

Campà i Cardona, Climent

Metge, nascut a Vic l'any 1813 i mort el 2 de març de 1868. Es distingí durant l'epidèmia de còlera de 1854. Col·laborà amb Madoz en el *Diccionario Geográfico*. Fou president del Círcol (1863).

Campà i Porta, Francesc de P.

Metge nascut a Vic el 3 d'abril de 1838 i mort a Barcelona el 10 de febrer de 1892. Estudià a la Universitat de Barcelona amb premi extraordinari de llicenciatura i es doctorà a la Universitat central. Exercí la professió a Vic fins que guanyà la Càtedra d'Obstetrícia de la Facultat de Barcelona i després de Valèn-

cia (1872). Numerari de les Acadèmies de Medicina de Barcelona i València. Fou vicepresident del Congrés Mèdic de Barcelona (1888). Fundà a València la revista *La Crònica Mèdica*.

Camprodon i Safont, Francesc

Poeta i autor dramàtic. Nascut a Taradell el 1816 i mort a l'Havana el 1870. Estudià lleis però es dedicà a la literatura. Les seves obres s'estrenaren a Madrid. Fou diputat pels districtes de Gràcia, Vic i Santa Coloma de Farners, i administrador reial de les rendes de Cuba. Actuà en conferències i les seves poesies foren llegides en diferents sessions.

Capdevila i Pujol, Marian

Enginyer industrial. Nascut a Vic el 1857 i mort a Badalona el 1905. Pronuncià conferències.

Capdevila i Lleona, Joaquim

Farmacèutic. Nascut a Vic el 1823. Destacà com a autor teatral i poeta. Pronuncià conferències.

Castells, Isidre

Tècnic vigatà en qüestions de rellotgeria. Pronuncià una conferència sobre aquest tema.

Espona i de Nuix, Joaquim d'

Enginyer agrònom. Nascut a Vic el 1852 i mort a Girona el 1925. Catedràtic d'Agricultura de l'Institut de Toledo i de Girona, on fou director. Alcalde de Girona (1895-1897). Publicà sobre temes d'agricultura. Pronuncià conferències al Círcol.

Fatjó Vilas, Josep

Hisendat. Nascut a Vic el 1867 i mort a Les Vilas del Collsacabra el 1879. Pronuncià conferències al Círcol sobre temes agrícoles.

Forcada i Sors, Carles

Farmacèutic, nascut a Vic el 31 d'agost de 1870 i mort el 7 de desembre de 1954. Agermanà la seva vocació professional amb les seves aficions artístiques. Fou precursor de les aplicacions terapèutiques físiques a la ciutat de Vic creant un laboratori de corrents elèctrics i de raigs X. Fou director del Laboratori

Municipal i president de la Creu Roja. Fou membre de la Junta del Museu Episcopal de Vic.

Genís i Aguilar, Martí

Farmacèutic, poeta i prosista. Nascut a Vic el 21 de juny de 1847 i mort el 3 de setembre de 1933. Figurà de jove en l'aplec literari de l'Esbart de Vic amb Verdager i Collell, entre d'altres. Fou un dels capdavanters de l'Escola Vigatana i figura molt activa en les manifestacions culturals de la ciutat. Fou president del Círcol Literari (1884), autor de moltes poesies, algunes premiades als Jocs Florals de Barcelona, en els quals actuà com a mantenidor els anys 1890 i 1903 i com a president l'any 1921. Destaquen les seves novel·les *Julita*, *La Mercè de la Bellamata*, *La reineta del Cadí*, *Sota un tarot*, *Records de les Guillerries* i *Novel·les vigatanes*. Col·laborà en moltes revistes i periòdics de l'època. El seu retrat figura en la Galeria de Vigatans Il·lustres.

Giró i Torà, Josep

Farmacèutic nascut a Vic el 5 de febrer de 1813 i mort el 31 de desembre de 1881. Estudià la carrera de farmàcia al Col·legi de Sant Victorià de Barcelona. Fou catedràtic d'Història Natural al Seminari de Vic. Durant trenta-sis anys regentà la Càtedra d'Història i Matemàtiques del municipi. Fou membre de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona. Col·laborà amb Manuel Girona i Ignasi Vilanova i Milà i Fontanals aportant estudis sobre la plana de Vic. Regentà l'alcaldia de la ciutat en temps difícils. El Círcol Literari li dedicà una sessió necrològica.

Girona i Vilanova, Ignasi

Enginyer. President de l'Institut Català de Sant Isidre. Especialista en agronomia. Fou diputat a Corts per Granollers. Escriví sobre temes agrícoles. Actuà com a conferenciant.

Masferrer i Arquimbau, Josep

Prevere i literat. Nascut a Vic el 1844 i mort a Sarrià el 1900. Col·laborà en revistes i periòdics de l'època. Al Círcol hi pronuncià conferències.

Masferrer i Arquimbau, Ramon

Botànic i metge nascut a Vic el 15 de maig de 1850 i mort a Cottabato (Filipines) el 15 d'abril de 1894. Estudià al Seminari de Vic i medicina i ciències naturals a la Universitat de Barcelona. Ingressà al cos de sanitat militar. Exercí a l'Hospital de Santa Cruz de Tenerife (1876) i després a les Illes Filipines. Estudià la flora de les illes Canàries i també de Filipines. Publicà diferents articles. El seu herbari fou donat per la seva vídua a la biblioteca del Círcol Literari.

Molera i Bros, Eusebi

Enginyer militar. Nascut a Vic el 1847 i mort a Califòrnia el 1932. Afincat a l'oest americà on tingué una actuació científica remarcable. En els seus sojorns a Vic participà en les sessions del Círcol, on tenia molts amics. El seu retrat figura en la Galeria de Vigatans Il·lustres.

Nofraries, Agustí

Pilot i doctor en Filosofia i Lletres. Nascut a Vic el 1853. Professor dels instituts de Sueca i de Reus, morí en aquesta ciutat el 1899.

Riera i de Gironella, Marian

Enginyer nascut el 1854 i mort el 1924. Fou l'inventor d'un fonògraf que donà a conèixer en una sessió del Círcol.

Salarich i Giménez, Josep

Metge nascut a Vic el 29 de novembre de 1849 i mort el 5 de desembre de 1830. Fou un dels elements de l'Esbart de Vic, i formà part de la Junta del Museu Episcopal de Vic. Fou corresponsal del *Diario de Barcelona* durant cinquanta anys. Col·laborà en revistes mèdiques i literàries. Va escriure *El cultiu altern*, *Atmosferologia*, *Ressenya Geològica*, *Cultiu*, *Ramaderia Riquesa forestal*, *¿El ferrocarril influeix en la nostra agricultura? ¿És necessari el canvi de sistema de cultiu?*, *Cultiu altern dels prats*.

Salarich i Verdaguer, Joaquim

Metge nascut a Vic el 17 de setembre de 1816 i mort a Caldetes el 2 de març de 1884. Estudià a la Universitat de Barcelona. Publicà en moltes revistes literàries i mèdiques de l'època. Fou cronista de la ciutat de Vic. És autor de *Vich, su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias* (1854), *Higiene del Tejedor, o sean medios físicos y morales para evitar las enfermedades y procurar el bienestar de los obreros* (1858), *Lo castell de Sabassona* (1879), *Apuntes sobre los antiguos baños de Caldetas y sus celebrados baños minerales* (1881), *Lo Lliri de Vespella* (1882), *Historia de Vic, Efemèrides Vigatanes* (1883). El seu retrat figura en la Galeria de Vigatans Il·lustres.

Serra i Campdelacreu, Josep

Poeta i historiador. Nascut a Vic el 1848 i mort el 1901. Arxiver municipal, descobridor del temple romà de Vic i col·laborador en les publicacions de l'època. Molt actiu en el Círcol. El seu retrat figura en la Galeria de Vigatans Il·lustres.

Sitjar, Vicenç

Mestre d'obres. Nascut a Vic el 1840 i mort el 1870. Pronuncià conferències.

Terricabres i Comella, Josep M.

Metge nascut l'any 1879 i mort el 9 de gener de 1928. Fou regidor del municipi, president del Círcol Literari (1911) i fundador del *Vika Esperantistaro*.

Vilaplana i Pujolar, Joaquim

Farmacèutic, escriptor i artista. Nascut a Vic l'any 1869 i mort el 10 de novembre de 1957. Fou de les juntes del Círcol Literari, del Museu Episcopal i del Centre Excursionista. Col·laborà en diferents periòdics, revistes i programes de la Festa Major. Pintà el retrat de Serra i Campdelacreu que es troba a l'Arxiu Municipal.

Ylla i Alibés, Josep

Farmacèutic nascut a Vic el 25 de setembre de 1878 i mort el 4 de novembre de 1919. Fou redactor de la *Gazeta de Vic*. Regidor i tinent d'alcalde en el bienni 1914-1916. Formà part de les juntes de Beneficència i de Casa Caritat. Fou farmacèutic de l'Hospital de la Santa Creu. Era un dels joves seguidors de Lluís B. Nadal en el Círcol Literari i en el Centre Excursionista, grup que propicià l'aparició de la societat Catalunya Vella, que en molts aspectes fou el relleu del Círcol Literari.

Bibliografia

- CALBET I CAMARASA, Josep M.; CORBELLÀ I CORBELLÀ, Jacint. *Diccionari Biogràfic de Metges Catalans*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana / Seminari Pere Mata / Universitat de Barcelona, 1981-1983.
- ROLDÁN GUERRERO, Rafael. *Diccionario Biográfico y Bibliográfico de Autores Farmacéuticos Españoles*. Madrid: Real Academia de Farmacia, 1958-1963.
- SALARICH TORRENTS, Miquel S. *Història del Círcol Literari de Vich*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1962 (Monografies; 4).
- SALARICH TORRENTS, Miquel S.; YLLA-CATALÀ GENÍS, Miquel S. *Vigatans il·lustres*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1983 (Osona a la Butxaca; 5-6).
- YLLA-CATALÀ GENÍS, Miquel. «Joaquim Salarich i Verdaguer (1816-1884)». *Ausa* [Vic], vol. XI (1984), p. 289-313.